

PROPOSTES D'INVESTIGACIÓ

dirigides a l'alumnat de
la facultat de magisteri.

Aquesta publicació ha estat realitzada per Anna Muñoz Gil i Doris Monrós Sánchez, companyes de Justícia Alimentària del País Valencià, dins del projecte denominat *Pol·linitzar el canvi*, gràcies a la col·laboració de la Generalitat Valenciana i de l'Ajuntament de València.

La revisió i maquetació d'està edició han comptat amb el suport de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID), dins del programa Xarxa Alimentación. La responsabilitat del contingut de la publicació és exclusiva de Justícia Alimentària i Hegoa i no té per què expressar l'opinió de la AECID.

Editen:

Financien:

Disseny i maquetació: Fàbrica Gràfica Coop V (fabrikagrafika.com)

1. Anàlisi de la piràmide alimentària en els llibres de text. **p. 4**

2. Educació alimentària a les aules de primària. **p. 6**

3. Menjador escolar: situacions d'aprenentatge i projecte educatiu. **p. 8**

4. Com treballar la publicitat alimentària a les aules. **p. 10**

5. L'hort escolar: una anàlisi crítica sobre els usos pedagògics. **p. 12**

6. En concepte d'alimentació sostenible en el tercer cicle de primària. **p. 14**

7. Malbaratament alimentari en els espais alimentaris escolars. **p. 16**

8. El currículum ocult antiecològic. **p. 18**

9. Repensar l'educació alimentària en educació infantil **p. 20**

10. Les cuineres invisibles: dones i alimentació al llarg de la història. **p. 22**

1.

Anàlisi de la piràmide alimentària en els llibres de text.

1.1 Plantejament del problema que cal abordar.

Actualment diferents especialistes en nutrició han fet una revisió crítica sobre la piràmide alimentària, ja que han considerat que el model actual dificulta la comprensió del públic general. A més, la piràmide conté algunes recomanacions que són qüestionables si tenim en compte les tendències més actualitzades sobre el que hauria de ser una dieta saludable i sostenible. En el marc d'aquest debat han sorgit altres models, com el Plat de Harvard, que aposten per un model de recomanació de consum per a cada àpat, prioritzant el consum de fruites i verdures i posant de rellevància la importància de les proteïnes vegetals i els cereals integrals.

D'altra banda, des de Justícia Alimentària entenem que és important establir unes recomanacions nutricionals que estiguen adaptades al territori i a la cultura de cada grup social. Habitualment en els manuals escolars és difícil veure aquesta perspectiva, ja que es tendeix a simplificar i uniformitzar el contingut. En aquest sentit és interessant preguntar-nos fins a quin punt les piràmides alimentàries estan incorporant la sostenibilitat de la dieta o són útils com a eina pedagògica.

1.2 Preguntes d'investigació.

- Es troba actualitzada, la piràmide alimentària, respecte a les últimes recomanacions de l'OMS?
- S'incorporen elements que afavorisquen una dieta sostenible en les piràmides alimentàries?
- La piràmide alimentària és una bona eina pedagògica per a afavorir una alimentació saludable i sostenible?
- L'alumnat entén el que significa la piràmide alimentària?

1.3 Referències interessants per a consultar.

- Chavarrías, M. (2017, 4 mayo). *¿Por qué muchos nutricionistas reniegan de la nueva pirámide nutricional?* Disponible en elDiario.es.
https://www.eldiario.es/consumoclaro/cuidarse/que-es-piramide-nutricional_1_3420417.html
- Dietética Sin Patrocinadores. (2014, 26 enero). *Hangout no.1: La pirámide alimentaria*. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=tx5TuorMOXk>
- Alimentos, Planeta, Salud. *Dietas saludables a partir de sistemas alimentarios sostenibles*.
<https://www.miteco.gob.es/es/ceneam/recursos/pag-web/alimentos-planeta-salud.aspx>

2.

Educació alimentària a les aules de primària.

2.1 Plantejament del problema que cal abordar.

L'educació alimentària és un element bàsic en la formació de tota persona, ja que l'alimentació és la base de la nostra salut i suposa una part central dels nostres hàbits diaris. A més, a través de l'alimentació es transmet cultura, patrimoni i comunitat. Però fins a quin punt es treballa l'educació alimentària a les aules de primària? L'alumnat coneix conceptes com el de temporalitat, dieta saludable o aliments de proximitat? Sap diferenciar entre un aliment saludable i un que no ho és? És capaç d'entendre la relació que hi ha entre una bona alimentació i una bona salut? Sap d'on venen els aliments que consumeix i quina és la nostra dependència dels ecosistemes que ens envolten?

Des de l'experiència que tenim a Justícia Alimentària, podem avançar que l'educació alimentària no està prou desenvolupada dins de l'educació infantil i primària i pensem que seria interessant fer un estudi sobre quins aspectes es poden incorporar per a millorar-ne la implementació.

2.2 Preguntes d'investigació.

- El concepte d'educació alimentària apareix en els currículums escolars d'educació infantil o primària?
- Quina és la importància que dona el professorat a l'educació alimentària? I les famílies? I les lleis educatives?
- Fins a quin punt l'alimentació es considera un element central en la formació de l'alumnat?

2.3 Referències interessants per a consultar.

- *Educación nutricional*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
<https://www.fao.org/nutrition/educacion-nutricional/es/>
- *A taula! Manual per a la introducció d'aliments ecològics i de proximitat a les escoles*. (2010). Direcció General d'Agricultura i Ramaderia, Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural de la Generalitat de Catalunya.
http://pae.gencat.cat/web/.content/al_alimentacio/al01_pae/05_publicacions_material_referencia/arxiu/manual_a_taula.pdf
- *Material educatiu*. Producció agroalimentària ecològica (PAE).
<http://pae.gencat.cat/ca/publicacions-materials-referencia/material-educatiu/>

3.

**Menjador escolar:
situacions
d'aprenentatge i
projecte educatiu.**

3.1 Plantejament del problema que cal abordar.

Si pensem en els menjadors escolars des d'una perspectiva de valors ètics s'evidencia que tenen un alt potencial de sostenibilitat. Per a començar, atenen persones joves i vulnerables (en un context d'empobriment creixent, milers de criatures reben a l'escola el seu principal menjar del dia). A més, des d'una perspectiva educativa i cultural, els menjadors escolars tenen com a comensals a persones amb els paladars, els hàbits alimentaris i les maneres de pensar en procés de desenvolupant. Com i què mengen les criatures i joves a les escoles pot ajudar-los a pensar de manera crítica en les seues interaccions amb el medi ambient, a implicar-se personalment en els problemes col·lectius de la societat i a fer-se responsables de les seues conductes. Les escoles són llocs clau per a capacitar a noves generacions de persones consumidores a fi d'aconseguir que es convertisquen en una ciutadania crítica, més ben informada i compromesa amb un consum més responsable des del punt de vista ecològic i social.

Si un dels objectius fonamentals de l'escola és ajudar l'alumnat a comprendre el món on viuen i a desenvolupar-s'hi, no sols hem de dotar-lo d'eines per a comprendre i estar al món, sinó també perquè es convertisca en un agent del canvi actiu.

Com que ni el menjador escolar ni el familiar estan al cor de l'educació, hem de portar tot el que es mou al voltant dels plats a l'espai de l'aula. És ací on estan els aprenentatges "seriosos", els que l'alumnat percep com a importants. Però, com podem portar el menjador a l'aula?; és el professorat realment conscient del potencial educador del menjador?; podem transformar el menjar en un acte educatiu conscient i amb sentit?

3.2 Preguntes d'investigació.

- Quin grau de coneixement i d'implicació té el professorat en tot allò que té a veure amb el menjador escolar? Percep el professorat el potencial educador del menjador escolar?
- Quins continguts caldria abordar per a portar el menjador a l'aula i reivindicar-lo com a eina per a una educació conscient i amb sentit?
- Com podria l'alumnat prendre part activa en aquesta revaloració del potencial del menjador escolar i convertir-se així en agent actiu del canvi? Els Consells Alimentaris Escolars podrien ser l'eina idònia per a això? Com es podria "obrir" el menjador escolar a tota la comunitat educativa?

3.3 Referències interessants per a consultar.

- *Alimentar es educar.*
<https://alimentareseducar.org>
- *Menjadors escolars sostenibles i saludables.*
<https://escolesquealimenten.org>
- *Alimentar el cambio.*
<https://alimentarelcambio.es>

4.

Com treballar la publicitat alimentària a les aules.

4.1 Plantejament del problema que cal abordar.

Segons les dades de l'Informe Infoodex, més de la meitat (61 %) dels anuncis que apareixen a la televisió de l'Estat espanyol són aliments poc saludables. El sector alimentari ha invertit 293,6 milions d'euros anuals en publicitat. És el 5é sector amb més inversió. Entre tots els col·lectius destinataris, l'infantil constitueix un grup de població molt interessant per a les empreses anunciantes. S'ha estimat que la població infantil veu una mitjana de 95 anuncis al cap del dia. El missatge predominant que arriba al teleespectador infantil i juvenil, que rep aquests anuncis, va just en la direcció oposada a una educació alimentària basada en la dieta equilibra i pot reduir l'eficàcia de les campanyes institucionals en contra de l'obesitat infantil i a favor d'un estil de vida sa.

A més, en l'actualitat, ens trobem que una de les principals eines de comunicació i control, l'etiquetatge de productes, s'ha convertit en un espai fonamental per a introduir la informació publicitària, per part de la indústria alimentària. Davant d'aquesta situació, creiem que és fonamental que l'alumnat tinga una perspectiva crítica sobre la publicitat i que entenga què són les estratègies de màrqueting i que no tot el que apareix en televisió és veritat.

4.2 Preguntes d'investigació.

- Quina percepció té l'alumnat sobre la publicitat alimentària?
- Es treballa la publicitat des d'una perspectiva crítica? Quines eines tenim a nivell curricular per a treballar la publicitat alimentària?
- És possible incidir en els hàbits alimentaris de l'alumnat a través de l'anàlisi crític de la publicitat?

4.3 Referències interessants per a consultar.

- Justicia Alimentaria. *Aprendiendo a enfermar, alimentación insana en la población infantil y juvenil.*
https://justiciaalimentaria.org/wp-content/uploads/2022/02/Informe_Aprendiendo-a-enfermar.pdf
- Justicia Alimentaria. *Mentira podrida: breve repaso por la alimentación charlatana.*
https://justiciaalimentaria.org/wp-content/uploads/2021/12/informe_mentira_podrida_breve_repaso_a_la_ailmentacion_charlatana.pdf
- Remolar, A. (2009). *La representación de la infancia en la publicidad televisiva.* Universitat de València.
<https://roderic.uv.es/bitstream/handle/10550/15752/remolar.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ministerio de Consumo (2020). *Estudio ALADINO, estudio sobre la Alimentación, Actividad física, Desarrollo Infantil y Obesidad en España.*
https://www.aesan.gob.es/AECOSAN/docs/documentos/nutricion/observatorio/Informe_Aladino_2019.pdf

5.

L'hort escolar: una anàlisi crítica sobre els usos pedagògics.

5.1 Plantejament del problema que cal abordar.

En els últims anys molts centres educatius han incorporat l'hort escolar dins de les seues instal·lacions. Però aquesta incorporació ha tingut una trajectòria desigual per diferents motius: la falta de suport institucional, la falta d'una figura de referència en els centres amb temps alliberat per a encarregar-se de les tasques que implica gestionar-ho o la dificultat de compatibilitzar els períodes escolars (vacances) amb els cicles de producció. D'altra banda, moltes vegades el treball de l'hort no traspasa dins de les aules, falta una perspectiva pedagògica que acompanye les experiències pràctiques que es desenvolupen a l'hort.

Davant d'aquests reptes, és interessant investigar quines estratègies es poden desenvolupar per a consolidar els horts escolars com a projectes educatius que fomenten una educació per a la transformació social.

5.2 Preguntes d'investigació.

- Quin ha sigut l'impacte dels horts escolars en els centres educatius?
- Quines competències es poden treballar a partir de l'hort escolar?
- Quina és la implicació del claustre en el manteniment i el treball de l'hort escolar?
- Quines estratègies i estructures existeixen i es poden crear per a impulsar per consolidar els horts escolars?

5.3 Referències interessants per a consultar.

■ Alcántara Manzanares, J., Torres-Porras, J., Mora Márquez, M., Rubio García, S., Arrebola Haro, J. C., & Rodríguez Rodríguez, L. (2019). ¿Son los huertos escolares en educación infantil una realidad o una innovación educativa? Estudio de centros escolares de la ciudad de Córdoba (España) y propuestas de cambio desde la Universidad. *Didáctica de las Ciencias Experimentales y Sociales*, 36, 79.

<https://doi.org/10.7203/dces.36.12535>

■ El bihuerto escolar como recurso en la Educación Intercultural. 6 International Conference on Intercultural Education 'Education and Health': From a Transcultural Perspective. Almeria.

<https://roderic.uv.es/items/cb66b0a0-e13a-451c-90b4-6e1c2fe5111f/full>

■ Santana, D.T., Grau, C (2013). *El biohuerto escolar como recurso en la educación intercultural*.

<https://roderic.uv.es/handle/10550/41276>

■ Herguedas, Tania (2021). *El huerto escolar como instrumento transversal en la formación de educación primaria*.

<https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/45824/TFG-L2825.pdf;jsessionid=D44EDD46B9A32AC3757C8328878D987D?-sequence=1>

■ CERAI (2019). *El huerto escolar nos enseña a comer*.

https://cerai.org/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/CERAI_Guia_Huerto_y_Alimentacion_Escolar_web.pdf

6.

**El concepte
d'alimentació
sostenible en el tercer
cicle de primària.**

6.1 Plantejament del problema que cal abordar.

La paraula *sostenibilitat* està present en tots els àmbits de la nostra vida, però realment sabem el que significa? Si busquem al diccionari, trobem la següent definició: *Conjunt de condicions i recursos que permeten que una actuació es pugui mantenir el temps necessari per a assolir el seu objectiu*¹. Quan l'apliquem a l'àmbit de la sostenibilitat ambiental, el concepte fa referència a una àmplia relació d'estructures ambientals, socials i econòmiques relacionades entre si, que haurien de tindre l'objectiu de mantindre les condicions que permeten la vida en el planeta tal com la coneixem.

Per tant, quan parlem d'una alimentació sostenible estem parlant d'un sistema alimentari resilient i capaç de proveir d'aliments sans a llarg termini. Perquè això siga possible hem de tenir en compte que som éssers ecodpendents, que la nostra alimentació està totalment vinculada als ecosistemes i a la fertilitat de la terra.

En conseqüència, podem observar que el concepte de sostenibilitat és complex i està relacionat amb molts altres continguts curriculars. Per això ens plantejem fins a quin punt s'aborda la complexitat del concepte en el marc del tercer cicle de primària?

1

Definició de TERMCAT:

<https://www.termcat.cat/ca/cercaterm/fitxa/ODM1MzY3>

6.2 Preguntes d'investigació.

- És l'alumnat capaç d'entendre el concepte d'alimentació sostenible?
- Quines referències apareixen en els llibres de text a aquest concepte? Aquestes referències ajuden a l'alumnat a tenir una visió complexa del concepte?
- Els ajuda a tindre eines per a actuar en la seua vida actual i adulta darrere de la sostenibilitat?
- Com es podria treballar l'alimentació sostenible des d'una perspectiva significativa per a l'alumnat?

6.3 Referències interessants per a consultar.

- González, L.; Gómez, C.; Morán, C. (coord.) (2022). *Educar con enfoque ecosocial, análisis y orientaciones en el marco de la LOMLOE*. FUHEM, Madrid. <https://www.garuacoop.es/educar-con-enfoque-ecosocial-analisis-y-orientaciones-en-el-marco-de-la-lomloe/>
- Ecologistas en Acción; MRP (2015). *99 preguntas y 99 experiencias para aprender a vivir en un mundo justo y sostenible*. Ecologistas en Acción, MRP. Madrid. <https://www.ecologistasenaccion.org/20300/99-preguntas-99-experiencias-aprender-vivir-mundo-justo-sostenible/>
- Celorio Díaz, Gema (2019). *¡Comemos lo que sabemos! Una propuesta para integrar huerto, comedor y aula en el centro y con el entorno*. Alimentación. Bilbao. <https://redalimentacion.org/recurso-educativo/comemos-lo-que-sabemos-una-propuesta-para-integrar-huerto-comedor-y-aula-en-el-centro-y-con-el-entorno-5o-y-6o-de-primaria/>

7.

**Malbaratament
alimentari en els espais
alimentaris escolars.**

7.1 Plantejament del problema que cal abordar.

Un terç dels aliments que es produeixen al món es malbaraten. A l'Estat espanyol tirem 7,7 milions de tones d'aliments cada any. Dels quals, el 42 % es dona les llars, el 39 % en la fase de fabricació, el 14 % en la restauració i el 5 % en la distribució².

Dins de l'escola hi ha espais alimentaris molt importants, com ara el menjador escolar i l'esmorzar. És habitual que, en aquests espais, es generen una gran quantitat de residus i malbaratament alimentari. Aquest problema es pot convertir en una interessant situació d'aprenentatge per a l'alumnat que cal tenir en compte.

A més, existeix la possibilitat d'implicar tota la comunitat educativa, des del personal de cuina fins a les famílies, per a reduir el malbaratament i els residus i fomentar espais alimentaris més sostenibles.

7.2 Preguntes d'investigació.

■ Per què es produeix malbaratament alimentari en l'hora de l'esmorzar?

■ L'alumnat és conscient de la quantitat d'aliments que es malbaraten?

■ Quines estratègies educatives es poden desenvolupar per a reduir el malbaratament alimentari?

7.3 Referències interessants per a consultar.

■ Pina, Tatiana y Antón, Adriana (2021). *Ideas para abordar la problemática del desperdicio alimentario en las aulas de educación infantil y primaria.*

<https://www.familiaysalud.es/sites/default/files/bonprofit-recursos-didacticos-desperdicio-dic2021.pdf>

■ Ajuntament de Barcelona (2016). *Guía didáctica: Si ens ho mengem tot tallem amb els residus. Malbaratament alimentari als menjadors de Barcelona.*

<http://hdl.handle.net/11703/100850>

■ Ecodes. Gobierno de Aragón. *Guía de buenas prácticas frente al desperdicio alimentario.*

<https://ecodes.org/documentos-ecodes/category/141-desperdicio-alimentario?download=330:guia-de-buenas-practicas-frente-al-desperdicio-alimentario>

■ García, Noemí (2019). *Guía de medidas per prevenir i reduir el malbaratament alimentari.* Agència Menorca Reserva de la Biosfera. Consell Insular de Menorca.

<https://www.menorcabiosfera.org/documents/documents/4397doc12.pdf>

■ Blog Xarxa Escoles contra el malbaratament amb recursos didàctics interessants.

<https://escolescontraelmalbaratament.blogspot.com/>

 2

<https://www.miteco.gob.es/es/ceneam/recursos/materiales/guia-desperdicio-alimentario.aspx>

8.

El currículum ocult antiecològic.

8.1 Plantejament del problema que cal abordar.

Tot i que els llibres de text no són l'única eina educativa en l'àmbit escolar, és una realitat que actualment la pràctica educativa es continua recolzant majoritàriament en el llibre de text³. Hem de tenir en compte que l'enfocament del currículum que mostren no és neutral i tenir això present és fonamental si volem desenvolupar un ensenyament crític i transformador.

Els llibres de text són només una part del que s'aprén a les escoles però donen mostra de les categories i esquemes mentals amb què les diferents generacions s'enfronten a la vida. Tot i que els llibres de text constitueixen només una entre les diferents fonts d'informació, són representatius del que la societat considera el coneixement més "seriós" i "objectiu". Mostren la lupa a través de la qual la nostra cultura entén i concep el món. Per a moltes persones, el que diuen els llibres de text són veritats tan inqüestionables com que el sol ix per l'est. La revisió dels llibres de text des del punt de vista de la sostenibilitat pretén alertar sobre la manera en què s'està mirant el món i sobre la necessitat de canviar la manera d'entendre-ho⁴.

8.2 Preguntes d'investigació.

 Hi ha una mirada ecologista en els llibres de text?

 Hi ha informacions contradictòries en diferents parts del llibre de text? Per exemple, en la unitat sobre sostenibilitat ambiental se'ns parla de la importància de reduir el CO2 i en la unitat de la Revolució Industrial se'ns presenta com un avanç social i econòmic cap al desenvolupament sense tindre en compte les repercussions ambientals.

 Quin és el concepte de desenvolupament que es desprén de la lectura dels llibres de text? Es té en compte el desenvolupament emocional, social, ambiental? O simplement es fa incidència en el PIB?

8.3 Referències interessants per a consultar.

 Ecologistas en Acción. *El currículum oculto antiecológico de los libros de texto*. https://www.ecologistasenaccion.org/wp-content/uploads/adjuntos-spip/pdf/curriculum_oculto_antiecolologico_libros_texto.pdf

 Torres Santomé, Jurjo (1991). *El currículum oculto*. Madrid, Morata.

3
<https://revistas.um.es/reifop/article/view/229641/211321>

4
https://www.ecologistasenaccion.org/wp-content/uploads/adjuntos-spip/pdf/curriculum_oculto_antiecolologico_libros_texto.pdf

9.

Repensar l'educació alimentària en educació infantil.

9.1 Plantejament del problema que cal abordar.

Les activitats de la vida quotidiana formen l'eix central de l'ambient educatiu en educació infantil i comparteixen el valor educatiu amb el joc i l'experimentació, de manera que promouen conjuntament el desenvolupament de les capacitats de la xicalla. L'alimentació és un aspecte clau en aquest sentit, permet que la infantesa establisca les seues primeres relacions voluntàries amb l'entorn i estructura les bases per a la comunicació afectiva i social.

D'altra banda, l'alimentació infantil té una importància crucial en la creació d'hàbits i preferències alimentàries futures que seran difícils de modificar posteriorment, per la qual cosa influiran en la seua salut i nutrició futures. Cal entendre que la població infantil constitueix una població molt vulnerable. La seua alimentació depèn totalment de les decisions de les persones adultes, influenciades pels i les professionals de la salut, els mitjans de comunicació massiva i la indústria processadora d'aliments. En referència a això, convé esmentar que diversos estudis indiquen que l'augment de la prevalença de l'obesitat en la infantesa pot relacionar-se amb la ingesta inadequada de determinats nutrients en etapes primerenques de la vida.

L'alimentació industrial es publicita en els diferents espais en què està exposada: televisió, escoles, hospitals, guarderies, parcs. No obstant això, els aliments que se'ls promocionen són poc nutritius i generen dependència en el seu consum.

Tenint tot això en compte, i atesa l'escassa importància que s'ha atorgat fins ara a l'educació alimentària en aquestes edats, cal preguntar-se quines serien les millors estratègies per a introduir-la en l'educació infantil i quins serien els recursos més adequats per a fer-ho.

9.2 Preguntes d'investigació.

- Quins recursos serien els més adients per a treballar l'educació alimentària en infantil? Poden les arts ajudar-nos?
- Com haurien d'adaptar-se els continguts d'una educació alimentària crítica i transformadora al cicle d'infantil?
- Com podrien les famílies acompanyar l'aprenentatge d'uns hàbits alimentaris saludables per als infants i per al planeta, des d'un punt de vista de justícia i sostenibilitat?
- Està el professorat preparat i sensibilitzat per incloure aquests continguts?

9.3 Referències interessants per a consultar.

- Justícia Alimentària (2018). *El meu primer verí: la gran estafa de l'alimentació infantil*.
<https://justiciaalimentaria.org/ca/presentem-el-meu-primer-veri-un-informe-sobre-les-fal%2%b7lacies-de-lalimentacio-infantil/>
- Justícia Alimentària (2018). *Defensa'm..*
<https://justiciaalimentaria.org/ca/campanya/defensam/>

10.

**Les cuineres
invisibles: dones i
alimentació al llarg
de la història.**

10.1 Plantejament del problema que cal abordar.

Un dels eixos importants que aborda la nova LOMLOE és la transversalització de la perspectiva de gènere. En el cas de l'alimentació hi ha molts aspectes que es poden tractar: dona i món rural, ecofeminismes, trastorns alimentaris, defensores de territoris, l'educació alimentària...

Des de les aportacions de les economies feministes s'ha posat de relleu la importància de valorar el treball reproductiu enfront del treball productiu. Quan parlem de treball reproductiu, estem parlant de la cura del manteniment dels espais i béns domèstics, així com la cura dels cossos, l'educació, la formació, el manteniment de les relacions socials i el suport psicològic als membres de la família (Picchio, 2001). Aquest treball ha estat històricament desenvolupat per dones i invisibilitzat. No s'ha reconegut com un treball imprescindible per al sosteniment de la vida. L'alimentació forma part d'aquests treballs reproductius i a més es percep com un dels més essencials per a la vida i determinant en la relació de les persones amb el seu entorn.

L'alimentació comporta molts coneixements socialment rellevants que històricament han sigut transmesos entre dones: planificació, compra, cuina, nutrició etc. Considerem que és important incidir en aquests aspectes dins de l'educació formal. Per tant, ens preguntem com es podria abordar aquest tema dins del currículum educatiu de l'educació primària?

10.2 Preguntes d'investigació.

- L'alumnat reconeix el treball reproductiu com a un treball fonamental per al sosteniment de la vida?
- Existeixen experiències que parlen sobre el paper de la dona en l'alimentació al llarg del temps?
- Seria possible desenvolupar un projecte interdisciplinari abordant aquest tema?

10.3 Referències interessants per a consultar.

■ Pérez Orozco, Amaia (2014). *Subversión feminista de la economía: aportes para un debate sobre el conflicto capital-vida*. Madrid, Traficantes de Sueños.

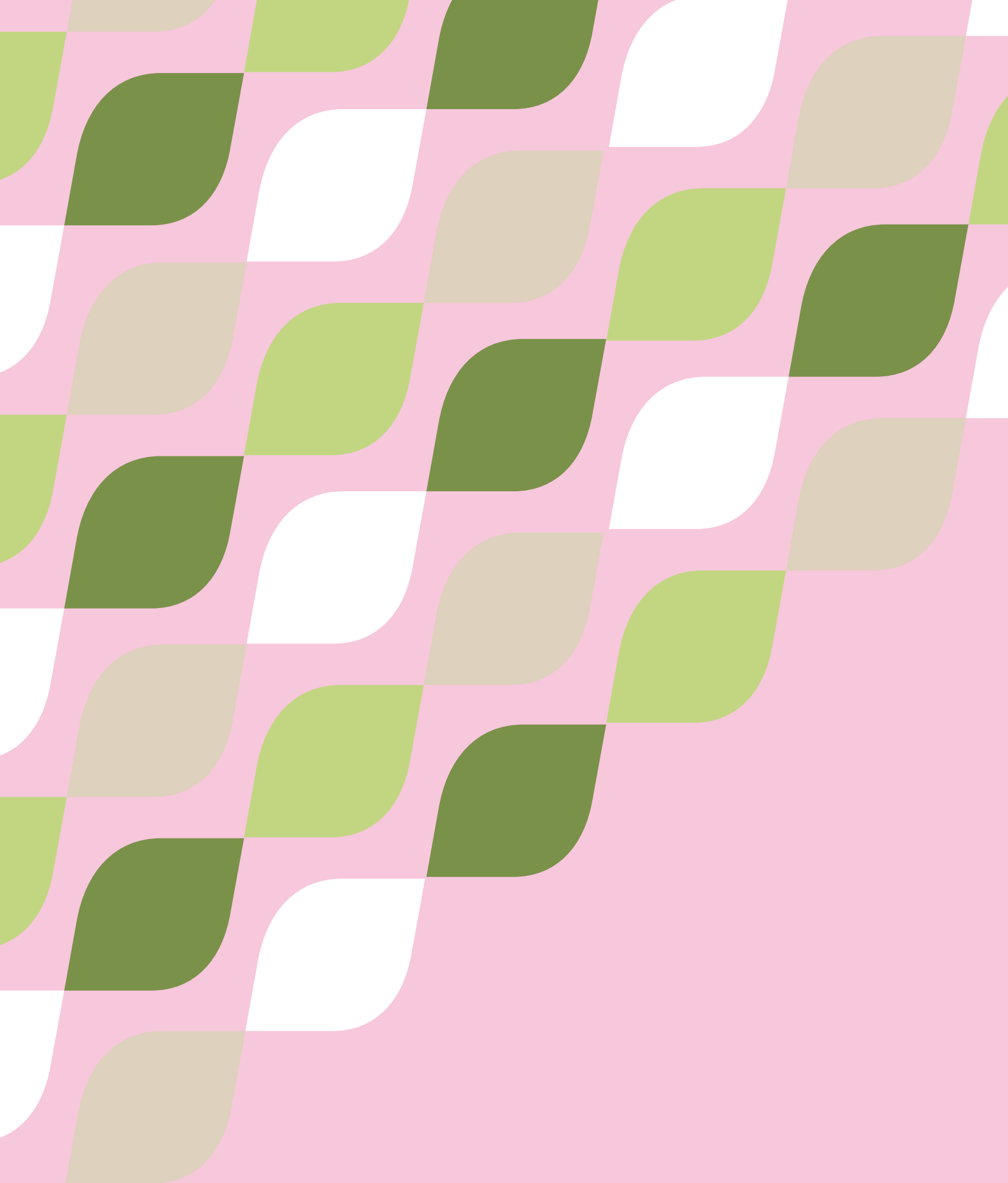
<https://traficantes.net/libros/subversion-feminista-de-la-economia>

■ Ajuntament de Barcelona (2021). *Les dones alimenten el món, una mirada de gènere al sistema alimentari*:

<https://www.alimentaciosostenible.barcelona/ca/noticies/les-dones-alimenten-el-mon-una-mirada-de-genero-al-sistema-alimentari-1046425>

■ Justicia Alimentaria (pág. 78). Enverina'm. https://justiciaalimentaria.org/wp-content/uploads/2022/01/informe_dameveneno.pdf

■ Justicia Alimentaria. Feminisme a l'aula. <https://redalimentacion.org/recurso-educativo/dossier-feminisme-a-laula/>

Redalimentación es un programa socioeducatiu de:

Finançat per:

